

PROF. DR. CLÉMENT HARAOUÏ:
ŽENEVSKÁ KONFERENCE.
CO ZNAMENÁ ODZBROJENÍ?

Konference věnované míru a odzbrojení nebo míru skrze odzbrojení nejsou novou věcí. Myslenka je stará jako svět. V soudobých dějinách a v dnešní své formě se objevily v Americe kolem roku 1815. Jeden statistik—sám také Američan,—jich zjistil asi 749 za celé století. Zapomněl však poznamenat, že jejich rozmnožení předcházela velká krveprolití. Prvý nával kolem roku 1850: válka za neodvislost, po níž následovaly války druhého císařství; nová a prudká propaganda po roce 1865: Sadová, válka francouzsko-německá roku 1870; utišení a po něm opětné oživení v době první konvence hágské: válka španělsko-americká, válka transválská, válka mandžurská. Ale tentokrát už nenastává utišení; k pacifismu se připojuje antimilitarismus a internacionalismus; ve Francii se zakládá — věc dosti zapomenutá — »Mírová škola (École de la Paix)« mající pobočky v Anglii a ve Švýcarsku, a to je hrozné období sedmi krvavých let s válkou italsko-tureckou v Tripolsku, s válkou balkánskou a s válkou roku 1914.

A nyní přichází opět světová konference pro odzbrojení v Ženevě, která čítá 60 národností. Nikdo neví, co z ní vzejde, ale nikdo nepochybuje o tom, že může mít velký význam pro budoucnost lidstva. Ačkoli mají vlády tolik politických a finančních starostí, věnují konferenci už delší dobu první místo ve svých pracích.

Člověk by musil opravdu ztratit rozum a oddávat se slepým vášním, aby nepochopil dobrodiní, jež by mohl přinést světu dnes tak zatemněnému bezpečný mír, odstranění mezinárodní nedůvěry, která je jednou ze základních příčin dnešní poruchy rovnováhy. A kdyby s druhé strany byl mír, zabezpečený před každým útokem, spojen se všeobecným odzbrojením, jakou úlevu by znamenalo pro všechny národy odstranění těch hrozných úvěrů vojenských, těch miliard dolarů věnovaných neúčinnému úsilí, o němž si musíme jen přát, aby jeho skrytá ničivost jednoho dne nepropukla.

Dnes vynakládá šedesát národů světa ročně na rozpočet národní obrany přibližně asi 104 miliardy, jimiž se ročně zatěžuje lidská práce, spořivost, veřejné zdraví a štěstí lidstva.

Ale tu vzniká zásadní otázka, která vzrušuje všechny debaty o odzbrojení, dřívější i nejnovější, a která se objeví také při únorovém mezinárodním zasedání: stačí odzbrojení samo o sobě, aby zneemožnilo válku, nebo se mají naopak k postupnému zmenšování zbrojení připojit ještě další účinné záruky, aby nebyl mír ohrožen nebezpečnými podniky?

Prvá these je jednoduchá a svádí. Mluví přímo k duši davů. Jak by lidé nebyli nuceni zachovávat mír, kdyby byli zbaveni všech prostředků k boji? To právě prohlašují nejvášnivější apoštolové přímého odzbrojení... Pokládají mír za přirozený a jaksi nutný důsledek odzbrojení. A jejich přesvědčení je tak horlivé, že označují za pokrytectví a za postranní militaristickou myšlenku každou výhradu o risiku, které by bylo spojeno s naprostým odzbrojením.

Pravda je, že otázky míru a odzbrojení jsou nesmírně složité a že vzbuzují nesčetné obtíže: zadrželou nedůvěřivost, záští, starost o bezpečnost. Nemohou být rozřešeny mystickým elanem, nýbrž trpělivým úsilím rozumu, úsilím, které se nedá ničím odradit a nespátřuje v nesmírnosti úkolu důvod k nečinnosti nebo k liknavosti.

Jaký je nejrychlejší způsob, jaké jsou nejjistější podmínky k tomu, aby nebylo docíleno postupné omezení zbrojení, aniž by byl kdy mír ohrožen? Taková je otázka, kterou budou musít v příštím měsíci řešit odpovědné vlády. Prozkoumejme ji bez vášně, jako otázku suše logickou.

UDRŽENÍ MÍRU JAKOŽTO PRVOTNÍ CÍL.

Především a nade všechno musí být zachován mír. Mír je účel »o sobě« jak říkají filosofové. Jaké jsou podmínky, aby byl zabezpečen? Jistě stačí, aby se každý národ opravdově rozhodl neuzívat násilí k provádění svých požadavků nebo svých práv. Ale to je ideál, odzbrojení duší. Je to ideál,

jehož starý kontinent evropský, jak doufám, jednou docílí. Ale takový není dnešní stav Evropy, jak ani není třeba říkat.

Představme si, že v nespokojené zemi sní mohutná strana o tom, že zničí násilím evropský pořádek, jež pokládá za nesnesitelný. Mír bude ohrožen, dojde-li tato strana k moci, leda že by dobře věděla, že její tragické plány jsou zadržovány mocnějším odporem. Tento odpor může být mezinárodní nebo národní, ale není-li ho, kdo zabrání válce? Není-li připravena žádná účinná mezinárodní záruka, může jen národní odpor se postavit proti útoku.

NAPROSTÉ ODZBROJENÍ NESTAČÍ.

Avšak, namítne se, tento útok není možný, je-li všeobecné odzbrojení provedeno a loyálně kontrolováno. To by bylo pravda, kdyby bylo možno naprosto odníti národům prostředky vzájemného zabíjení. Ale sem právě zasahuje pověstný válečný potenciál. Síla útoku se měří podle převahy jeho ničivých prostředků nad prostředky jeho odpůrce, útočník má k lepšímu pro sebe výběr okamžiku, místa a způsobu útoku: počáteční převahu. Tuto převahu si zachová bez omezení, je-li jeho natalita větší a jeho průmysl mohutnější. A dokládat, že se dá mírový průmysl snadno přeměnit na válečný, bylo by zbytečné. Nejnázornějším příkladem jsou bombardovací letadla. Dusíkatá hnojiva se dají takřka naráz přeměnit ve hroznou výbušinu. Přeměna, která učiní z pokojného, obchodního letadla rozsévače smrti, byla by odzbrojením ještě zkrácena. Dnes se musí dopravní letadlo, aby uniklo protiletadlovému dělostřelectvu, stihacím letadlům nebo jiným nepřátelským obranným prostředkům, pohybovat ve výši asi pěti nebo šesti tisíc metrů. Kdyby byly tyto obranné prostředky odstraněny odzbrojením, mohlo by se pohybovat bez obav jako nějaké letadlo linky Paříž-Londýn ve výši pěti nebo čtyř set metrů.

Teoretikové války plynové a války vzdušné a chemické tvrdí, že je lidštější než jiná válka. Při tom se však zapomíná, že je chemická zbraň, jak říkají její stoupenci, určena k hromadnému otrávení městského obyvatelstva; zapomíná se na pověstné prohlášení generála Friesa, šefa chemické služby ve válečném ministerstvu Spojených států: Zobecnělé užití válečného plynu na moři, zemi i ve vzduchu způsobí, že národ schopný vyrobit plyn ve velkém množství nabude tím samým převahy nad každým druhým národem. Spojené státy mohou dosíci tohoto postavení a udržeti si je.

Není třeba uvádět tento text. Přes všecku jemnou propagandu ukazuje, že plynová válka není k tomu, aby rozhodovala válečné konflikty s větší lidskostí, nýbrž, že jejím cílem je, jako všech válek, aby uspokojila imperialism. Válečný potenciál je základem imperialistického smýšlení a poskytuje nejsilnější zbraně jeho nasycení.

Proto naprosté odzbrojení, ani obecné a loyálně kontrolované, nestačí k tomu, aby ochránilo pokojnou zemi proti nejrychlejšímu a nejhroznějšímu útoku, proti útoku leteckému.

NUTNOST MEZINÁRODNÍCH ZÁRUK.

Nechceme-li ponechat každé zemi, aby se sama podle svých prostředků a svobodně starala o svou bezpečnost, je třeba, aby bylo odzbrojení podepřeno účinnými a spořádanými zárukami mezinárodními.

»Odzbrojte, odzbrojte důkladně a nečekejte, říkají mnozí Francii, jaký příklad byste dali světu, a mír by byl na příště ustaven«. Je to tak jisto, možno odpovědět, že by byla za dnešní nálady v Evropě jediná Francie odzbrojená příkladem a nikoli pokušením? Připomeňme si, že se říkává: kdo radí, neplatí útratu.

Aristide Briand jednou prohlásil, že každý národ bere svrchovaně vážně nebezpečí, které jej může ohrozit, ale velmi lehce nebezpečí, kterým může ohrozit ostatní. Správná myšlenka,

kteřá se tu dá použít. Méně než kterákoli jiná země může Francie spoléhat na vytáčky: nemůže vyčkávat v případě nebezpečí. Poněvadž je zemí ze všech nejvíce centralisovanou, poněvadž její životní ústředí je nejvíce exponováno, ležíc blízko hranic a na stoku řek, které historicky i zeměpisně byly cestami vpádů, nezbývalo by jí mnoho času, aby přešla ze stavu odzbrojení do stavu válečného.

Znamená to, že nechce odzbrojit? To bychom jí špatně znali. Z celé duše touží po obecném odzbrojení pro sebe i pro celý svět. Ptejte se jen prostých lidí. »Odzbrojme, ovšem, že odzbrojme,« odpoví vám, pod tou podmínkou, že ve staré roztržité Evropě ochrání účinné mezinárodní smlouvy všechny národy proti každému útoku. Těm, kdož jim říkají, že odzbrojení stačí, odpoví tímto dilemmatem: Je-li mír jistý beze smluv, tyto jej jenom posílí, není-li, jsou smlouvy nutny.

Takové jsou důsledky, jaké, vnukává pouhá logika, a logika se má shodovat s možností.

ODZBROJENÍ A MÍROVÉ SMLOUVY.

Tyto důsledky vyjadřují v základě zásady, jimiž se řídili redaktoři smluv zakončujících válku. Versailleská smlouva se starala o opravdový mír založený na arbitráži a vzájemné pomoci; postarala se o eventuální úpravu podrobenou zvláštnímu řízení, konečně se postarala zvláštní doložka ke smlouvě versailleské, zvláště pověstný článek 8 dohody o Společnosti národů o hmotné odzbrojení vedle odzbrojení mravního. Tento článek určuje, že udržení míru vyžaduje postupného zmenšení zbrojení až na nejmenší míru slučitelnou s národní bezpečností a se závazky mezinárodní společné činnosti. Má se přihlížet u každého národa k jeho zeměpisným, politickým a jiným podmínkám. Konečně zřízení takto zavedené má být revidováno každých deset let.

Jen toto datum jedině je uvedeno v klausulích. Německo může tedy říkat, že tento článek ukládá všem členům Společnosti národů právní závazek odzbrojit; avšak stejně jako u ostatních opatření smlouvy není stanovena lhůta, do kdy má být provedeno postupné odzbrojení. Lze říci jen tolik, že podle sama článku 8 bude postup odzbrojování u každého národa pokračovat podle toho, jak bude jeho bezpečnost lépe zaručena. Je to táž myšlenka, kterou v jiné formě vyjadřuje jedna z hlavních resolucí posledního Mezinárodního kongresu odzbrojovacího: totiž ta, že je třeba, má-li být odzbrojení uspišeno, vypracovati součinnost a solidaritu civilisovaných národů, aby se předešlo válce a v případě potřeby, aby se jí zabránilo. A tak nutné spojení mezi zmenšením zbrojení a pokrokem mezinárodních smluv proti útoku je dnes uznáno všemi, kdož se dnes v Evropě nespokojují toužit sentimentálně po odzbrojení, nýbrž snaží se je uskutečnit, aniž je mír ohrožen.

Proto je nutno zdůraznit pokroky učiněné na cestě arbitráže, ať se zdají veřejnému mínění sebe menší: rozhodnutí určující, kdo je útočníkem, a finanční pomoc napadenému národu jsou dvě mnohoslibná vítězství mírového ducha. Avšak vzrůstající nákladnost válečných strojů, zvláště bitevních a bombardovacích letounů, způsobuje přes podstatné úspory v jiných částech tak těžké výdaje, že před těmi tíživými rozpočty, před těmi miliardami vrhanými do propasti, zdá se, není nebezpečí závodů ve zbrojení nijak odstraněno. Je tedy nemožno učinit rozhodný krok na cestě odzbrojení? Kdybychom měli mezinárodní armádu, světské rameno předpokládané Léonem Bourgeois, šlo by to s odzbrojením jinak. Mezinárodní pozemská armáda je zatím ještě z mnoha důvodů utopíí. Ale jest jedna zbraň, a právě ta, již se apoštolové míru nejvíce bojí, která je nejrychlejší ve svých podnicích a nejhroznější ve svých účincích — totiž letadlo — která lépe než jiná by se hodila do služeb míru. Positivní studium prováděné trpělivě po měsíce uka-

zuje, že aspoň částečné zmezinárodnění létadla není už chimérou: v oboru občanském je toho poučným důkazem vzduchová služba francouzsko-německá Paříž-Berlín.

Nechť všichni lidé, optimističtí přes všechny překážky a opravdoví, kteří chtějí míru i odzbrojení, oprou své naděje o tuto odvážnou a novou myšlenku a jí věnují svou práci.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Koncem ledna soustřeďoval se zájem politických kruhů k zasedání výkonného výboru republikánské strany. Tvrdilo se, že v republikánské straně jsou rozpory v názorech na taktiku strany a že radikální křídlo není spokojeno s politikou strany ve vládě. — Výkonný výbor republikánské strany snesl v resoluci řadu požadavků. Klade váhu na zjednání a udržení hospodářské rovnováhy ve státě tak, aby všechna odvětví, všechny ceny a platy se přizpůsobily hodnotě naší valuty, aby byla odstraněna disparita mezi cenami zemědělských výrobků a zemědělských potřeb. Žádá dále zajištění levného úvěru zemědělského, mírnější praxi daňovou, zastavení dovozu zemědělských výrobků, v nichž jsme soběstační, zastavení dovozu cizího dobytka, vybudování jednotné organizace, která by regulovala dovoz dobytka a udržovala přiměřené ceny, vybudování obchodní organizace, která by regulovala dovoz obilí z ciziny a pečovala o zabezpečení minimálních cen na domácím trhu.

Napětí v koalici po schůzi výkonného výboru republikánské strany značně polevilo, třebaže nelze tvrdit, že mezi koaličními stranami je vše v nejlepším pořádku.

Parlament projednal vládní návrh zákona, kterým se ministr financí zmocňuje k úvěrovým operacím až do výše jedné miliardy Kč. Jde tu o t. zv. francouzskou půjčku, půjčku francouzského státu (ne bankovního konsorcia), která je diktována opatrností, aby státní správa byla připravena na nesnáze, které by se mohly v nejbližší době objeviti. Tato osnova musí ovšem projíti francouzským parlamentem. Rozpočet na r. 1931 počítal se 7 miliardami Kč příjmů, sešlo se však za 11 měsíců 6.466 mil. Kč; vedle toho zvýšená nezaměstnanost vynutí si zvýšené výdaje; také státní podniky pocitují silně krizi.

Pokles státních příjmů podtrhává význam úspor ve státním hospodářství. Zdá se, že otázka úsporné a kontrolní komise dostává se do stadia konkrétního jednání, v němž jde o to, jakou měrou má v ní být zastoupen sbor zákonodárný a jakou měrou státní administrativa. Z druhé strany uvažuje ministr financí o tom, jak by zvýšil státní příjmy; státní zaměstnanci řadou projevů se bránili proti tomu, aby úspory ve státní správě dály se na úkor vydání osobních. Ministr dr. Trapl vyvrátil pověsti o tom, že se uvažuje o nějakém zdanění majetku nebo vkladů. — Projev dr. Brdlika, ukazující na disparitu cen výrobků zemědělských a průmyslových, volající po cenovém diktátorovi, projev dr. Hotowetze, projev Bati a j. projevy svědčí o různém nazírání na hospodářské problémy.

Značně jednání času zabralo jednání o návrhu bankovního zákona, který posléze byl předložen parlamentu jako kompromis vzešlý z dlouhých porad, u nichž se často ostře srazila různá hlediska a různé zájmy. Osnova značně zasahuje do vnitřního života bank; zvyšuje odpovědnost bankovních funkcionářů, omezuje počet správních radovství, které v míře velmi velké na sobě soustřeďovali bankovní ředitelé, zakazuje osobní spekulaci na účet banky, upravuje otázku služebních smluv ředitelů, zajišťuje pensijní fondy, zvyšuje kontrolu státu nad hospodářstvím bank, zejména sanovaných atd.

Jednání o bankovní zákon zabralo tolik času, že nebylo možno zaměstnati parlament, který na krátko přerušil jednání. — Bankovní zákon vyhnul se úpravě účasti poslanců a senátorů ve správních radách bank a průmyslových podniků; ponechal parlamentu, aby si tuto věc vyřídil sám; příležitost tu je; projednávání inkompatibility nedostalo se dosud přes formální stránku věci. Sociálně-demokratičtí poslanci žádají, aby žádný člen zákonodárných sborů nesměl býti členem správní nebo dozorní rady kterékoliv akciové společnosti. — Čsl. strana socialistická poukázala na početnost funkcí, které mají